

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027

Plan & Utvikling Telemark 07.03.2024

Astrid Lie Olsen, plansjef

Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027

- Regjeringen skal hvert fjerde år legge fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet.
- Forventningene skal følges opp i arbeidet med **planstrategier** og planer i fylkeskommunene og kommunene og legges til grunn av statlige myndigheter når de deltar i planprosessene, jf. plan- og bygningsloven § 6-1.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027

- Dokumentet samler regjeringens viktigste prioriteringer på planområdet for den kommende fireårsperioden – oppsummert i 72 forventningspunkter.

- Men viktig:

«Forventningsdokumentet er retningsgivende og formidler ikke alle nasjonale mål, oppgaver og interesser som planleggingen skal ivareta.

Dokumentet må derfor ses i sammenheng med aktuelle lover, forskrifter, meldinger til Stortinget og rundskriv [...]»

Regjeringens forventninger – kortversjonen

Regjeringens forventning nr. 1:

«Bærekraftsmålene, nasjonale klima- og miljømål, lokalt folkestyre og løsninger som styrker verdiskaping og bosetting i hele landet, legges til grunn for den overordnede samfunns- og arealplanleggingen og for statens deltakelse i planprosessene.»

Regjeringens forventning til planstrategiene

Regjeringens forventning nr. 2:

«Arbeidet med planstrategier **prioriteres** for å sikre at planene er **oppdaterte** og møter behovene som følger av **endringer** i samfunnsmessige, demografiske, politiske og naturgitte forhold.»

Planstrategiene

- Planstrategi – «en plan for planleggingen»
- Skal utarbeides og vedtas av kommunestyret i løpet av det første året av valgperioden.
- Bør beskrive utviklingstrekk, utfordringer og strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og planbehovet til kommunen i perioden, jf. pbl. § 10-1.
- **Trengs det nye planer eller revidering eller oppheving av gjeldende planer?**
- **Hovedspørsmålet er: skal den gjeldende kommuneplanen videreføres, eller skal hele eller deler av den revideres?**
- Dere finner veiledning på:
www.planlegging.no
www.enkelplanlegging.no – inkl. steg-for-steg-veiledning til planstrategien

Våre råd til planstrategiene

- Har dere en gammel arealdel, prioriter å rullere den!
- Fokuser på de viktigste planene som tar for seg de viktigste utfordringene i kommunen.
- Fokuser på gjennomførbarhet
 - ikke planlegg flere planer enn dere kan lage og følge opp
 - bruk ressursene på å gjennomføre tiltak, ikke for mange/lange prosesser
- Kontakt oss ved behov for dialog/veiledning!

Rammene rundt
planstrategiene: en verden i
endring, store nasjonale mål –
og fryktelig kort tid igjen til år
2030!

Innen 2030 skal vi...

- Ha nådd FNs bærekraftsmål

Innen 2030 skal vi...

- Ha oppfylt Norges klimamål om å kutte klimagassutslippene med minst 55 prosent

Innen 2030 skal vi...

- Ha fulgt opp FNs naturavtale:
 - verne 30 % av all natur på land
 - verne eller bevare 30 % av verdens hav, innsjøer og elver
 - restaurere 30 % av all natur som er delvis ødelagt

Innen 2030 skal vi...

- Ha nådd målet i den nye jordvernstrategien: maksimalt omdisponere 2000 dekar dyrka mark per år.

I tillegg skal vi...

- Redde villreinen
 - Kvalitetsnorm
 - Tiltaksplaner
 - Stortingsmelding
- Redde Oslofjorden innen 2026
 - Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden

Bærekraftig regional og kommunal planlegging er avgjørende for å klare å nå disse målene. Dette må reflekteres i planstrategiene!

Regjeringens forventninger er del inn i 6 kapitler/temaer

1. Innledning
2. Samordning og samarbeid i planleggingen
3. Trygge og inkluderende lokalsamfunn
4. Velferd og bærekraftig verdiskaping
5. Klima, natur og miljø for framtida
6. Samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringen forventer at bærekraftsmålene legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen

2. Samordning og samarbeid i planleggingen

- «Det er [...] viktig at planprosessene brukes for å drøfte hvordan bærekraftsmålene kan følges opp ut fra de utfordringene og mulighetene som er mest aktuelle lokalt og regionalt» (Nasjonale forventninger s. 5)
- Målkonflikter: må diskuteres og forsøkes løst
- Ikke bare gjør det til en papirøvelse!

Forventninger til planprosessene

Forventning nr. 6:

«Mulighetene i plan- og bygningsloven for å effektivisere og forenkle planleggingen tas i bruk. **Overordnede planer holdes oppdaterte**, flere plannivåer enn nødvendig unngås og detaljeringsgraden i planer og utredninger tilpasses behovet.»

Forventning nr. 17:

«Samfunns- og arealplanleggingen baseres på et oppdatert og godt kunnskapsgrunnlag. **Kommunene bør utarbeide et arealregnskap som del av et slikt kunnskapsgrunnlag.»**

Vurdere arealregnskap i arbeidet med planstrategien!

Forventning nr. 18:

«I konsekvensutredninger skal **alternativer, samlede virkninger** av foreslått arealbruk og sumvirkninger vurderes.»

Trygge og inkluderende lokalsamfunn

Fra Nasjonale forventninger s. 12:

«Regjeringen er opptatt av at fylkeskommunene og kommunene i planleggingen legger til rette for **trygge og inkluderende lokalsamfunn i hele landet**. Et sosialt bærekraftig samfunn forutsetter at vi lykkes med å utvikle store og små byer, større og mindre tettsteder og spredtbygde strøk, slik at det er godt å bo, leve og arbeide der.»

Trygge og inkluderende lokalsamfunn

Regjeringen forventer at:

- Det legges til rette for tilstrekkelig boligbygging (nr. 21)
- Det legges til rette for boligtilbud for vanskeligstilte (nr. 22)
- Det legges til rette for at eldre som ønsker det, kan bli boende lenger i egen bolig (nr. 23)
- Det avsettes tilstrekkelige arealer av god kvalitet til grønnstruktur, uterom og møteplasser, samtidig som byer og tettsteder utvikles gjennom fortetting og transformasjon. (nr. 25)
- Sykkel, gange og kollektivtrafikk prioriteres i byer og tettsteder (nr. 26)

Trygge og inkluderende lokalsamfunn

Jf. forventning nr. 22 om at det skal legges til rette for boligtilbud for vanskeligstilte – merk ny lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet § 5 andre ledd:

Kommunen skal ha en oversikt over behovet for både ordinære og tilpassede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Oversikten skal inngå som grunnlag for arbeidet med kommunens planstrategi etter plan- og bygningsloven § 10-1. En drøfting av kommunens boligsosiale arbeid bør inngå i strategien. Kommunen skal i sitt arbeid med kommuneplanen etter plan- og bygningsloven kapittel 11 fastsette overordnede mål og strategier for det boligsosiale arbeidet. Målene og strategiene skal være egnet til å møte de utfordringene kommunen står overfor med utgangspunkt i oversikten nevnt i første punktum.

Velferd og bærekraftig verdiskaping

Forventning nr. 32:

«Det legges til rette for mer fornybar energiproduksjon, særlig i områder med kraftkrevende næringsutvikling. Det er viktig å sikre god balanse mellom mer fornybar energi og miljøhensyn.»

Forventning nr. 34:

«Det legges til rette for tilstrekkelige næringsarealer med minst mulig negative konsekvenser for klima, miljø og samfunn. Næringsarealer planlegges med et regionalt perspektiv, og energibruk, krafttilgang, gjenbruk og mer effektiv utnyttelse av eksisterende næringsarealer og infrastruktur inngår i planvurderingene.»

Forventning nr. 44:

«Helhetlig masseforvaltning avklares i regionale og kommunale planer. Planer for større bygge- og anleggsarbeider avklarer hvordan overskuddsmasser skal disponeres og hvordan nødvendig areal til håndteringen skal sikres. Muligheten for ombruk og materialgjenvinning vurderes, og massebalanse bør tilstrebes»

Klima, natur og miljø for framtida

Fra Nasjonale forventninger s. 24:

«Viktige tema i regionale og kommunale planer framover vil være hensyn til naturmangfold, omstilling til et klimarobust lavutslippssamfunn, langsiktige arealvurderinger for å minimere arealtapet av natur og helhetlig forvaltning av vannressursene.»

Klima

- I perioden 1990-2021 har norske klimagassutslipp gått ned med 4,7 prosent...
- Oppnåelse av klimamålene må være en hovedprioritet i planleggingen dersom vi skal kunne nå målet om 55 prosent kutt innen 2030

Regjeringens forventning nr. 45:

«**Omstillingen til lavutslippssamfunnet** og bidrag til oppnåelse av klima- og miljømålene **prioriteres** gjennom arealplanlegging som reduserer utslipp, arealbeslag og transportbehov. **Regjeringen oppfordrer kommunene til å sette seg mål for å redusere nedbyggingen.**»

Klima

Redusere utslipp fra transport:

Regjeringens forventning nr. 51:

«Klimagassutslipp, kø, luftforurensning og støy reduseres ved å legge til rette for kollektivtransport, sykkel og gange, effektiv arealbruk og avgrensede sentrumsområder og tettsteder.»

Redusere utslipp fra omdisponering av arealer:

Regjeringens forventning nr. 48:

«Omdisponering og nedbygging av karbonrike arealer, inkludert myr, tidevannssump og andre typer våtmark og skog, unngås så langt som mulig, slik at arealenes evne til lagring og opptak av karbon opprettholdes.»

Forventning nr. 48 – en «gamechanger»?

Regjeringens forventning nr. 48:

«Omdisponering og nedbygging av karbonrike arealer, inkludert myr, tidevannssump og andre typer våtmark og skog, unngås så langt som mulig, slik at arealenes evne til lagring og opptak av karbon opprettholdes.»

Naturtapet må bremses opp

**Norge i rødt,
hvitt og grått**

**NRK avslører:
44.000 inngrep i
norsk natur på
fem år**

Husk fortetting og transformasjon

Regjeringens forventning nr. 49:

«Fortetting og transformasjon av bolig- og næringsområder vurderes før nye, større utbyggingsområder settes av og tas i bruk.»

- Viktig når vi skal redusere omdisponeringen av natur!
- Ta aktive grep for å sikre dette!

Naturmangfold

- Mens vi venter på en tydeligere plan for hvordan Norge skal følge opp naturavtalen – rundskriv T-2/16 beskriver bl.a. naturtyper og arter Statsforvalterens miljøavdeling forventer at ivaretas i planleggingen
- I kommunens overordnede planlegging: husk å vurdere behovet for naturtypekartlegging! Nødvendig for nye byggeområder i arealdelen.
- I planstrategien: vurderer om en kommunedelplan for naturmangfold er aktuelt

Regjeringens forventning nr. 53:

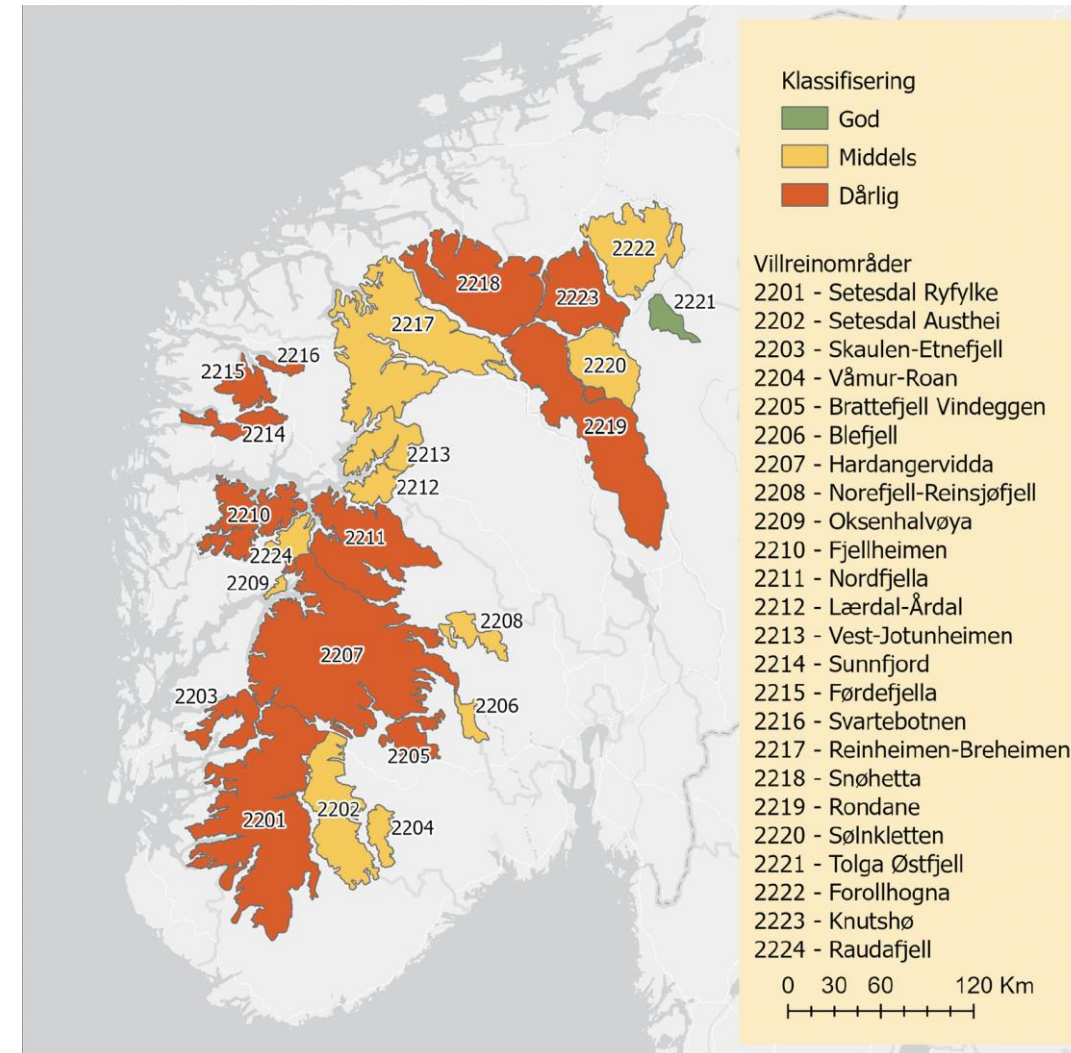
«**Viktig naturmangfold, jordbruksareal, vannmiljø, friluftslivsområder, overordnet grønnstruktur, kulturmiljø og landskap kartlegges og sikres i planleggingen.** Samlede virkninger av eksisterende og planlagt arealbruk vektlegges.»

Villrein

5. Klima, natur og miljø for framtida

- Situasjonen for villreinen er alvorlig – bare ett av Norges 24 villreinområder har god kvalitet!
- Kvalitetsnorm, tiltaksplaner, stortingsmelding – det jobbes hardt for å redde villreinen nå!
- Kommunene må legge ny kunnskap fra kvalitetsnormen til grunn og legge stor vekt på å ivareta villreinens leveområder.

Resultater fra kvalitetsnormen

Villrein

Regjeringens forventning nr. 58:

«**Villreinens leveområder sikres**, og vedtatte regionale planer for villreinfjella oppdateres i samsvar med ny kunnskap og følges opp i den kommunale planleggingen»

- «Det er viktig at fylkeskommunene og kommunene legger stor vekt på resultatene fra klassifiseringen av villreinområdene og arbeider aktivt for å oppnå kvalitetsmålene for de nasjonale villreinområdene» (Nasjonale forventninger s. 28)
- Fylkeskommunen: vurdere å oppdatere regionale planer for villreinfjella med kunnskap fra kvalitetsnormen og villreinens forverrede situasjon
- Kommunene:
 - Unngå nye utbyggingsplaner i strid med villreinhensynet
 - Ta ut gamle, urealiserte utbyggingsområder i strid med villreinhensynet
 - Følg opp de regionale planene

Oslofjorden

Regjeringens
forventning nr. 62:

«Fylkeskommunene og kommunene i Oslofjordens nedbørsfelt følger opp helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord i arealplanleggingen.»

- Gjelder hele nedbørsfeltet – helt opp til Hardangervidda!
- Følg opp helhetlig tiltaksplan!
- Følg opp byggeforbudet i strandsonen!

Planvask – et nytt hovedtema i arealplanleggingen

Regjeringens forventning nr. 47:

«Ved revidering av kommuneplanens arealdel, vurderer kommunen om tidligere godkjent arealbruk skal endres av hensyn til klima, naturmangfold, kulturmiljø, jordvern, reindrift, klimatilpasning, samfunnssikkerhet og et hensiktsmessig utbyggingsmønster.»

- Gjelder også reguleringsplaner

Planvask

- Urealiserte eldre byggeområder som er i strid med nasjonale interesser, bør vurderes tatt ut av arealdelen/ reguleringsplaner vurderes opphevet eller endret.
- Også viktig lokalt: sikre ønsket utvikling i kommunen ut fra dagens situasjon!
- Kommunen står veldig fritt til å endre eller oppheve gamle reguleringsplaner uten å bli erstatningspliktige.
- Bør være et hovedtema i planleggingen for den neste 4-årsperioden.

Planvask

- Bør vurderes allerede i planstrategien
- Se god veiledning på: www.enkelplanlegging.no/kommunal-planstrategi

Forslag til fremgangsmåte for planvask

I arbeidet med planstrategien:

- Skaff oversikt over areal avsatt til utbyggingsformål i kommuneplanen som ikke er realiserte og over reguleringsplaner for utbygging som ikke er fullt ut realiserte, samt områder som bør utnyttes bedre, sikres gjennomgående grønnstruktur, mv.
- Skaff flertall for formulering i planstrategien om at arealdelen skal ryddes for gamle og urealiserte planområder og at gamle og helt eller delvis urealiserte reguleringsplaner (for eksempel reguleringsplaner eldre enn 10 år) skal endres eller oppheves. Samtidig som kommuneplanen skal ajourføres for de områdene som er utbygget.

Bruk fylkeskommunens nye arealregnskap for Telemark, som bl.a. viser planlagt, urealisert arealbruk i hver enkelt kommune, og hva slags areal dette berører: [Telemark får sitt første arealregnskap - Telemark fylkeskommune](#)

Reklame: Miljødirektoratets webinarserie om klima og natur i planlegging

- Første webinar var tirsdag denne uka!
- Jevnlige webinarer om klima og natur i planlegging hele 2024.
- Neste er 19. mars: «Hvordan ta hensyn til naturmangfold i planarbeid»
- For mer informasjon og påmelding:

[Kunnskapsarena for klima og natur for planleggere i kommunene - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](#)

- Statsforvalteren planlegger også egne webinarer i år om bl.a. naturmangfold

Samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringens forventning nr. 63:

«Samfunnssikkerhet og beredskap vektlegges i planleggingen. Risiko- og sårbarhetsanalyser bygger på oppdatert kunnskap og legges til grunn for plan- og byggesaksbehandlingen.»

Regjeringens forventning nr. 65:

«Det tas hensyn til et endret klima i planleggingen, og de høye alternativene fra nasjonale klimaframskrivninger, og et tilstrekkelig langt tidsperspektiv, legges til grunn når konsekvenser av klimaendringene vurderes. De fylkesvise klimaprofilene benyttes.»

Regjeringens forventning nr. 66:

«Arealbruk planlegges slik at overvann og fare knyttet til flom, erosjon, skred, havnivåstigning, stormflo og annen naturfare håndteres forsvarlig.»

Klimatilpasning

Ny rapport: Norske elvar må få meir plass

Ein ny rapport frå NVE ber norske kommunar om å setje av meir plass til elvane fordi «flaumane i framtida treng meir plass».

Håvard Nyhus
Journalist

Publisert 28. feb. kl. 06:10

Klimatilpasning

Regjeringens forventning nr. 67:

«Bevaring og restaurering av naturområder, eller etablering av naturbaserte løsninger, vurderes for å tilpasse samfunnet til klimaendringene.»

- = bevare natur (ikke bygg ned grønne områder)
- = restaurere natur (restaurere drenert myr, gjenåpne bekker)
- = skape natur (grønne tak, regnbed)

Må bli en integrert del av all planlegging!

Oppfordring: tenk ambisiøst og kreativt på naturrestaurering!

Jordvern – en del av beredskapen

- Ny jordvernstrategi i 2023: maksimalt omdisponere 2000 dekar dyrka mark per år innen 2030
- Prosjekter som motorveier og jernbaner kan ofte ikke unngå dyrka mark

= det er tilnærmet null rom for annen omdisponering av dyrka mark

- Regjeringens høyest prioriterte nasjonale føring for planleggingen?
- Jordvern inkluderer også dyrkbar mark.

Jordvern – en del av beredskapen

Regjeringens forventning
nr. 68:

«Fylkeskommuner og kommuner bidrar til å styrke jordvernet og at arealforvaltningen bidrar til å nå målet om redusert omdisponering av matjord i tråd med ny jordvernstrategi fra 2023, og bidrar til at driften av jordbruksarealene kan opprettholdes.»

Regjeringens forventning
nr. 69:

«Ved revidering av kommuneplanens arealdel vurderes det om arealer som tidligere har vært avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsformål.»

Regjeringens forventning
nr. 70:

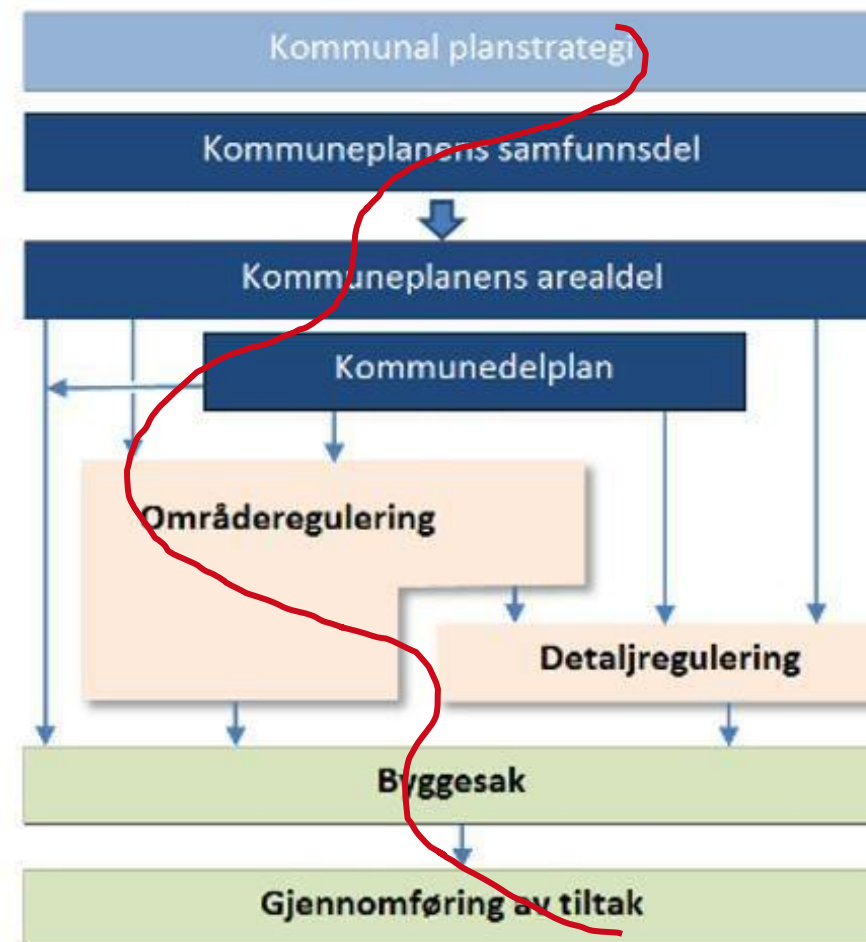
«For å redusere omdisponeringen av dyrka jord, bør en **jordvernstrategi** vurderes utarbeidet som del av den overordnede regionale og kommunale planleggingen.»

Vurder i arbeidet med planstrategien om det skal lages en jordvernstrategi!

De store utfordringene i planleggingen

- Dere må ha et bevisst forhold til de store utfordringene og til de nye nasjonale forventningene
- Mye av dette krever at det tenkes nytt i planleggingen
- Det er ikke nok å si at noe er viktig eller skal tas hensyn til, det må gjennomføres i praksis!
- Dette må inn i planstrategiene og bli en rød tråd gjennom kommunens planverk!

Hvordan KI ser for seg
«kommuneansatte som
jobber hardt med
kommunens planstrategi»

Lykke til – og husk hjelm!